

mede door de energieke wijze waarop haar leden plachten aan te pakken, in de Compagniestijd, gelijk vermeld, belangrijke voorrechten. Op grote delen van Java verwierf zij een feitelijk monopolie op het gebied van de inlandse handel. Ook maakte de Compagnie het zich gemakkelijk doordat zij de heffing van bepaalde rechten, bijvoorbeeld invoerrechten en tolgelden, of het recht om geld op onderpand te lenen, aan Chinezen verpachtte.

Dat systeem werd in de negentiende eeuw voortgezet. Vermogende Chinezen bleven als geldschieters optreden – het gevolg daarvan was dat talrijke inheemse landbouwers, hoewel formeel nog steeds in het bezit van hun landbouwgronden, in feite pachters werden die jaar op jaar een groot deel van hun oogst aan die Chinezen moesten afstaan. Er waren er onder die Chinezen die zich particuliere landerijen konden aanschaffen¹ of suikerfabrieken en rijstpellerijen konden oprichten. Daarnaast waren er evenwel niet weinige Indische Chinezen die een bescheiden ambacht uitoefenden, als landbouwer werkzaam waren of zonder duidelijk ambacht in armoede verkeerden. Voor die laatsten werd door de Indische Chinezen zelf gezorgd; zij vormden afgescheiden, in aparte wijken wonende gemeenschappen die sinds de zeventiende eeuw onder eigen gezagdragers ressorteerden: de 'officiëren der Chinezen' (de rangen liepen van luitenant tot majoor); dezen waren jegens het Nederlandse gouvernement, eerst dat van de Compagnie, later dat van het koninkrijk, verantwoordelijk voor doen en laten van de gehele groep.

In de tweede helft van de negentiende eeuw deden nieuwe groepen Chinezen hun intrede in de Indische samenleving: uit China afkomstige handelaren en ambachtslieden, maar vooral koelies die, samen met arme Indische Chinezen, hoofdzakelijk tewerkgesteld werden in de tinmijnen van Banka en Billiton en op de tabaks-, later ook op de rubberplantages op Sumatra's oostkust.

In 1860 hadden op Java ca. honderdvijftigduizend Indische Chinezen gewoond – er woonden in 1930 door de bevolkingsgroei en de aankomst van nieuwe immigranten bijna zeshonderdduizend personen van Chinese afkomst: een kleine vierhonderdduizend Indische, een kleine tweehonderdduizend 'recente' Chinezen. In de Buitengewesten woonden toen ca. zeshonderdvijftigduizend Chinezen, voor de helft Indische, voor de helft 'recente'. De meesten van die 'recente' Chinezen, in totaal bij het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog misschien vijfhonderdvijf-

¹ Na 1824 was dat niet meer mogelijk.